

Erinç Yeldan

Orta Vadeli Program: Kim İçin?

2012 -2014 arasını kapsayan *Orta Vadeli program* (OVP) geçtiğimiz hafta içerisinde yayımlandı. OVP, ulusal ekonominin kısa-orta dönemde makro dengelerini özetleyen ana stratejik metin olarak görülmekte. Biz de bu hafta bir köşe yazısının sınırları içinde ekonominin 2012 – 2014 arasındaki makro hedeflerini değerlendirmeye çalışacağız.

OVP'nin ana hedefleri aşağıdaki tabloda sergilenmekte. OVP, gayri safi yurt içi hâsıla (GSYH) büyüme hızının 2012'de yüzde 4'e yavaşlayacağını; sonraki iki yıl boyunca da yüzde 5'lik bir genişleme sergileyeceğini varsaymakta. Bir karşılaştırma yapmak için anımsatalım ki, geçtiğimiz ay başında IMF tarafından hazırlanmış olan *Dünya Ekonomik Görünüm* raporunda Türkiye ekonomisi için büyüme oranları 2012'de yüzde 2.2; 2016 için ise yüzde 4.3 olarak verilmiş idi.

Güncel iktisat yazınımızda sıkça tartışılan *cari işlemler açığının* seyri ise, ulusal gelire oranla, 2012'de yüzde 8 düzeyinden, 2014'te yüzde 7 patikasında kalacağını gösteriyor. Gene anımsatmak maksadıyla, söz konusu IMF raporunda Türkiye'nin cari işlemler açığının 2012'de yüzde 7.4; 2016'da ise yüzde 7.5 olacağı tahmin edilmekte idi. Dolayısıyla, OVP'de büyüme hızı tahminlerinin, IMF tahminlerini çok az da olsa aştığı, cari işlemler açığı tahminlerinin ise hemen hemen aynen kabul edilmekte olduğu anlaşılıyor. Oysa anımsanacağı gibi, IMF'nin cari işlemler açığına ilişkin tahminleri yayımlandığı günlerde özellikle hükümete yakın iktisat medyasınca çok eleştirilmiş ve “gerçek dışı biçimde aşırı yüksek” bulunmuş idi.

	2011	2012	2013	2014
GSYH Büyüme Hızı	7.5	4.0	5.0	5.0
Enflasyon Oranı	7.8	5.2	5.0	5.0
İstihdam (bin kişi)	23,925	24,257	24,752	25,287
İşsizlik Oranı	10.5	10.4	10.2	9.9
Cari Açık / GSYH	9.4	8.0	7.5	7.0
Bütçe Açığı / GSYH	1.7	1.5	1.4	1.0
Borç Stoku / GSYH	39.8	37.0	35.0	32.0

OVP'nin öncelikle kamu maliyesinde sıkılaştırıcı bir dengeyi gözetmekte olduğu görülmektedir. Merkezi yönetim bütçe açığını yüzde 1 düzeyine çekerek, kamu borcunun milli gelire oran olarak düşürülmesi ana hedef olarak belirlemektedir. Zaten son dönemde uygulanan yüksek oranlı zam yağmuru, kamu maliyesinde sıkılaştırmanın ve iç talebin daraltılmasının ana unsuru olarak değerlendirilmektedir. Bu tür daraltıcı maliye politikasının enflasyonist baskıları da hafifleteceği ve enflasyon oranının yüzde 5 düzeyinde kalıcı olarak tutulmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır.

OVP, istihdam yaratma ve işsizlikle mücadele sorununa ilişkin çok mütevazı hedefler koymakta; deyim yerindeyse sorunu “piyasalara” havale etmektedir. OVP’de 2012’den 2014’e yılda ortalama 500 bin yeni istihdam yaratılacağı tahmin edilmekte; yıllık ortalama işsizlik oranının da yüzde 10 platosunda kalacağı ve ancak 2014’de yüzde 10’un altına çekileceği görülmektedir.

Yıllık 500 bin kişilik istihdam hedefi, büyüme hedefleriyle uyumlu gözükmemektedir. Zira bilindiği gibi, 2002 sonrası Türkiye’sinin yatırım ve sanayileşme stratejisi yurt dışından ucuz ara malı ithalatını özendirilen ve dolayısıyla yurt içinde işgücü talebini düşük tutan bir modele dayanmaktadır. Bunun sonucunda istihdamın milli gelir esnekliği söz konusu dönemde 0.15’e değin gerilemiştir. (Yani söz konusu dönemde milli gelirden yüzde 1’lik bir artış, istihdamda sadece yüzde 0.15 düzeyinde artış getirmekteydi). 2012 ve sonrasında bu esneklik katsayısının en iyimser tahminlerle 0.30’a değin yükseltilebilse dahi, milli gelirdeki yüzde 5 büyüme hedefi toplamda ancak 350 bin kişi civarında bir istihdam kazancı anlamına gelmektedir. Bu koşullar altında OVP’nin yılda 500 bin istihdam hedefine ulaşılabilmesi için büyüme hızının yüzde 8’in altına düşürülmemesi gerekmektedir. Ancak büyüme hızının yüzde 8’e ulaşması, maliye politikasının daraltıcı ve sıkılaştırıcı hedefleri altında olası değildir.

Dolayısıyla, düşük istihdam ve yüksek işsizlik ile mücadele henüz OVP tasarımcılarının öncelikleri arasında gözükmemektedir.

Bütün bu özellikleriyle, bir bütün olarak değerlendirildiğinde OVP belgesinin yurt içinde işsizlikle mücadele ve ulusal tasarrufların artırılmasına dayalı dengeli bir sanayileşme stratejisi yerine, “uluslararası yatırımcılara güvence sağlamaya öncelik veren” ve “yurt dışı kaynak girişlerine dayanan” ithalata bağımlı, çarpık sanayileşme modelini sürdürmekte olduğu görülmektedir.

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan

Orta Vadeli Programda Cari Denge

2012 -2014 arası kapsayan *Orta Vadeli Program* (OVP) dokümanını irdelemeye devam ediyoruz. Bu haftaki yazımızda OVP’de, Türkiye ekonomisinin neredeyse en önemli gündem maddesi haline dönüşen *cari işlemler açığı* sorununa bakış açısını ele alacağız. Konu, sadece ulusal ekonominin önemli bir sorunu olarak değil, aynı zamanda geçtiğimiz günlerde uygulamaya konulmuş olan yeni vergi ve zamlar bağlamında da bir kamu maliyesi aracı olarak tartışılmaya açık görünüyor.

Önce okuyucularımıza *cari işlemler dengesi kavramını* bir kez daha anımsatalım: Cari işlemler dengesi ulusal ekonominin *dış ticaret dengesi* (İhracat eksi ithalat) ve *dış dünya net faktör gelirlerinden* oluşuyor. Bu ikinci terim ise kabaca yurt dışından gelen işçi dövizleri, dış dünyaya yapılan borç faiz ödemeleri ve kar transferlerinin net toplamından hesaplanıyor. Türkiye, yakın zamana değin dış ticaret açığını, net faktör gelirlerindeki kaynak ile kapatır ve *mütevazı boyutlarda* cari işlemler açığı verir idi. Bu yüzden de 2000’li yıllara değin cari işlemler açığından ziyade, çoğunlukla dış

ticaret kavramını tartıştık. Ancak 2003 sonrasında Türkiye'nin dış ticaret açığı o denli yükseldi ki, artık bu ikinci kalem ile karşılanamaz hale dönüştü ve cari işlemler dengesi olağanüstü boyutlara ulaştı.

Cari işlemler açığı, kısaca dış açık, ulusal ekonomide kamunun ve özel sektörün tasarruf fonları ile yatırım harcamaları arasındaki farka denk düşmekte. Bu yüzden ulusal ekonomide tasarruf – yatırım açığı özdeşlik olarak dış açık rakamını vermekte.

Dolayısıyla, şunu söyleyebiliriz: cari işlemler açığı iki kaynaktan oluşabilir: (1) kamu sektörü tasarruf yatırım açığı; ve/veya (2) özel sektör tasarruf – yatırım açığı.

***

Bu tanımlardan hareketle, aşağıda iki tabloda söz konusu verileri sergilemekteyiz. İlk tabloda cari işlemler açığının *kamu ve özel sektör* olarak kaynaklarının 2003 -2008 arası gelişimi özetleniyor. İkinci tablo ise *OVP hedeflerini (2012 – 2014)* veriyor. Veriler 2003 yılına değin cari işlemler açığının ana kaynağının kamu sektörü, bu yıldan sonra ise *özel sektör* olduğunu belgelemekte. Bu süreçte ana nedenin *özel sektör tasarruf oranındaki gerileme* olduğu bilinmekte. Kalkınma Bakanlığı verileri, 2003'e değin yüzde 22 düzeyinde olan özel tasarruf oranının, 2007'den itibaren yüzde 14 düzeyine gerilediğini belgeliyor.

Özet olarak, cari işlemler açığının ana nedeninin özel tasarruflardaki gerileme olduğu anlaşılıyor. OVP makroekonomik hedefleri, ilginçtir, özel tasarruflara ilişkin tahminlerinde bu düşük oranın aynen korunacağını varsayıyor. Dolayısıyla, özel sektör açığı kaynaklı cari açık sorunu OVP'de hiç değinilmeden geçiştirilmekte.

Tasarruf Yatırım Dengesi (GSMH'ye Oran Olarak, %)				
	Kamu Tasarruf - Yatırım Dengesi	Özel Tasarruflar	Özel Tasarruf - Yatırım Dengesi	Dış Denge
2003	-6.8	21.6	4.8	-1.9
2004	-2.8	17.8	-0.9	-3.7
2005	0.3	14.9	-4.9	-4.6
2006	2.4	14.5	-7.2	-4.7
2007	0.5	15.8	-6.0	-5.5
2008	-0.5	17.3	-3.3	-3.9
Orta Vadeli Program (2012 - 2014) Hedefleri				
	Kamu Tasarruf - Yatırım Dengesi	Özel Tasarruflar	Özel Tasarruf - Yatırım Dengesi	Dış Denge
2011H	-1.5	10.4	-7.6	-9.1
2012H	-2.2	13.1	-5.5	-7.7
2013H	-1.9	13.8	-5.5	-7.4
2014H	-1.5	14.7	-5.3	-6.8
Kaynaklar: Konukman & Türel, 2010. "Krizin Türkiye Ekonomisine Yansımaları ve Geleceğe İlişkin Düşünceler" <i>Ekonomik yaklaşım</i> , 21(75):77-122; Kalkınma Bakanlığı, Orta Vadeli Program (2012-2014) <i>Temel Makroekonomik ve Mali Hedefler</i>				

Öte yandan, son haftalarda uygulamaya konulan yüksek oranlı zam furyasının bir gerekçesi de “*kamu maliyesinde düzeltme sağlayarak, cari işlemler açığını kontrol altına almak*” diye vurgulanmaktaydı. Oysa bu şartlar altında, dış açığın kamu sektörü mali dengesindeki göreceli düzeltmelerle dengelenemeyeceği; ana sorunun özel sektörün borç birikimine dayalı aşırı tüketim iştahı olduğu görülmekte. Özel sektörün tasarruflarında gözlenen düşme eğilimi ise uzun yıllar boyunca izlenen dışa bağımlı ve spekülâtif dış kaynaklara dayanan ekonomik modelin doğal bir sonucu. Dolayısıyla, bu modelin dış bağımlılık ve istikrarsızlık yaratan ana kurgusuna müdahale edilmediği sürece, cari işlemler açığı sorununun da çözülemeyeceğinin bilinmesi gerekiyor.